

การสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ: จากปัจจัยพื้นฐานสู่กลวิธีสอน

นวลทิพย์ เพิ่มเพชร*

บทคัดย่อ

ในการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ผู้สอนควรมีความเข้าใจเรื่องปัจจัยพื้นฐานที่มีผลต่อการศึกษารายวิชาภาษาไทยของผู้เรียนทั้งในด้านทัศนคติในการเรียน ความมั่นใจในตัวเอง ความอดทนต่อความกำกวม และอายุของผู้เรียน นอกจากนี้ควรมีความรู้ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนการสอนในเรื่องแรงจูงใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคล ความพร้อม และความสำเร็จในการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จุดมุ่งหมายการสอน การเลือกเนื้อหาวิชา วิธีจัดการเรียนการสอน การประเมินพฤติกรรมผู้เรียน และที่สำคัญคือศึกษากลวิธีสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศและปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

* รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Teaching Thai as a Foreign Language: From fundamental principles to teaching techniques

Nuanthip Permkesorn

Abstract

Teaching Thai as a Foreign Language requires instructors to understand the fundamental factors that affect learners: the learner's attitude, confidence, understanding the nature of linguistic ambiguity in Thai, and the learners' age. In addition, the teachers should have strong background knowledge in Thai, the psychology of language teaching, especially motivation, awareness of individual differences, learners' success, the objectives of the curriculum and lessons, the syllabus and content design, instructional methods, learners' assessment, and most importantly, strategies in teaching Thai as a Foreign Language. Teachers should adapt all the techniques to suit the learner's needs and to help learners to communicate effectively.

ปัจจุบันการเรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศได้รับความสนใจจากชาวต่างประเทศอย่างยิ่ง ดังจะสังเกตได้ว่าการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยให้แก่ชาวต่างประเทศอย่างแพร่หลายทั้งในสถาบันการศึกษาของภาครัฐบาลและเอกชน ครูอาจารย์ที่ได้รับมอบหมายให้สอนภาษาไทยแก่บุคคลดังกล่าว ต่างสนใจแสวงหาความรู้ทางด้านวิธีสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศเพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์

การจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์นั้นมีปัจจัยที่สำคัญที่เกี่ยวข้องหลายประการ นับตั้งแต่การบริหารจัดการหลักสูตร ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอน การใช้จิตวิทยาการเรียนการสอน แนวคิดในการสอน วิธีสอน กลวิธีสอน การสร้างบทเรียน การใช้สื่อการสอน การประเมินพฤติกรรมผู้เรียน

บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนะปัจจัยพื้นฐานที่ผู้สอนภาษาไทย ในฐานะภาษาต่างประเทศควรตระหนัก ได้แก่ ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอน ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ การใช้จิตวิทยาการเรียนการสอน ปัจจัยที่ควรคำนึงในการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งเสนอแนะกลวิธีสอนภาษาไทยในฐานะ ภาษาต่างประเทศเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนชาวต่างประเทศต่อไป

ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ

การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศให้ได้ผลดีนั้น ทั้งผู้เรียนและผู้สอนควรให้ความสำคัญกับปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอน ไม่ว่าจะเป็นทัศนคติในการเรียน ความมั่นใจในตัวเอง อายุของผู้เรียน หรือความอดทนต่อความกำกวม

ทัศนคติในการเรียน (Attitudes) ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิด และการแสดงออกต่อเหตุการณ์ บุคคล หรือต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในด้านการเรียนการสอน หากผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ภาษาไทยว่าจะช่วยให้ได้รับประโยชน์ตรงตามวัตถุประสงค์ อีกทั้งมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สอนและคนไทย ซึ่งเป็นเจ้าของภาษา ย่อมส่งผลให้ผู้เรียนสนใจเรียน และพัฒนาตนเองจนสามารถใช้ ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศได้ดีขึ้น ดังที่ Ellis (1997, pp.198-199) มีความเห็นว่า ผู้เรียนที่มีทัศนคติเชิงบวกในการเรียนภาษาต่างประเทศแล้วประสบความสำเร็จในการเรียนนั้น ทัศนคติเชิงบวกดังกล่าวย่อมเป็นแรงเสริมในการเรียน ภาษาต่างประเทศของผู้เรียนต่อไป

ความมั่นใจในตัวเอง (Self-Confidence) ความมั่นใจในตัวเอง หมายถึง ความเชื่อมั่นในความคิด การกระทำหรือการแสดงออกของบุคคล ความเชื่อมั่นในตนเองเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ เนื่องจาก ผู้เรียนที่มีความมั่นใจในตัวเองจะกล้าแสดงออก หรือกล้าใช้ภาษาโดยไม่กังวลว่าจะมี ข้อผิดพลาด บุคลิกภาพดังกล่าวจะทำให้เรียนภาษาไทยได้ดี และพัฒนาได้เร็วกว่า ผู้เรียนที่เขินอายหรือเก็บตัว ไม่กล้าแสดงออก Naiman และคณะ (๑๙๗๘ อ้างถึงใน Ellis, 1997, p.517) ได้ศึกษาลักษณะของผู้เรียนภาษาที่ดี พบว่าผู้ตอบแบบสอบถาม

ร้อยละ ๓๑ ให้คำตอบว่าการกล้าแสดงออก (extroversion) จะช่วยในการเรียนทักษะการพูด

อายุ (Age) อายุของผู้เรียนเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนภาษาต่างประเทศ ดังที่ Lightbown and Spada (1999, p.68) กล่าวว่า อายุของผู้เรียนเป็นปัจจัยหนึ่งในการกำหนดแนวคิดในการเรียนการสอนภาษา และพันทิพย์ ทวยเจริญ (๒๕๓๙, น.๘๗-๘๘) แสดงความคิดเห็นว่า

ในการเรียนภาษาต่างประเทศนั้น ยิ่งผู้เรียนมีอายุมากขึ้น ผู้นั้นก็ควรให้ความสนใจและความพยายามมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากเกิดมีความเคยชินกับรูปแบบหรือโครงสร้างที่ใช้ในภาษาแม่ และมักนำไปใช้ในภาษาต่างประเทศหรือที่เรียกว่าเกิดการแทรกซ้อนของภาษาแม่

เมื่อพูดถึงอายุ เชื่อกันว่าในระดับระบบเสียง เด็กจะเรียนได้ดีกว่าผู้ใหญ่ กล่าวคือถ้าเรียนหลังวัยรุ่นซึ่งมีวุฒิภาวะทางสมองและการทำงานของสมองคงตัวไม่ยืดหยุ่นอีกต่อไป การออกเสียงต่างประเทศมักกระทำไม่ได้ไม่เหมือนเจ้าของภาษา

ความอดทนต่อความกำกวม (Ambiguity Tolerance) ความอดทนต่อความกำกวม หมายถึง ความอดทนต่อความคิดหรือข้อเสนอแนะของบุคคลอื่นที่แตกต่างจากความคิด ความเชื่อ หรือความรู้ของตน หากผู้เรียนภาษามีบุคลิกที่ขาดความอดทนต่อความกำกวมจะไม่ยอมรับความคิดที่แตกต่าง ทำให้มีผลกระทบต่อการเรียนภาษาเพราะผู้เรียนมักจะยึดติดกับความคิด หรือความเชื่อของตนเอง ไม่ยอมรับกฎเกณฑ์หรือลักษณะของภาษาที่ตนเรียน ในเรื่องนี้ ดิยู ศรีนราวธน์ และ รัชดาวรรณ จิตต์บรรจง (๒๕๔๔, น.๖) อธิบายว่า “งานวิจัยเกี่ยวกับวิธีเรียนแบบอดทนต่อความกำกวมแม้จะยังมีน้อย แต่ส่วนใหญ่แสดงว่าผู้เรียนที่มีความอดทนต่อความกำกวมจะเรียนภาษาต่างประเทศได้ดีกว่า” ความอดทนต่อความกำกวม จึงเป็นคุณสมบัติที่ผู้เรียนภาษาต่างประเทศพึงมี

ปัจจัยในการเรียนภาษาเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผู้สอนควรเข้าใจ และพยายามหาวิธีปรับพฤติกรรมของผู้เรียนจากปัจจัยที่เป็นปัญหา เพื่อให้การเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศดำเนินไปด้วยดี

การใช้จิตวิทยาในการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ

ผู้สอนภาษาไทยให้แก่ชาวต่างประเทศควรมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องจิตวิทยาการเรียนการสอน เนื่องจากความรู้ทางด้านจิตวิทยาการเรียนการสอนจะช่วยให้ผู้สอนเข้าใจความแตกต่างทางด้านพฤติกรรมและวิถีคิดของผู้เรียนชาวต่างประเทศ นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้สอนมีวิธีสร้างแรงจูงใจเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพรวมทั้งมีแนวทางในการเตรียมบทเรียน และการวางแผนการสอนที่เหมาะสม

จิตวิทยาการเรียนการสอนประการแรกที่ต้องคำนึงถึงคือ แรงจูงใจ (Motivation) แรงจูงใจ หมายถึง การที่บุคคลได้รับการกระตุ้นให้กระทำหรือแสดงพฤติกรรมอันพึงประสงค์ ในส่วนการเรียนการสอนภาษา แรงจูงใจจะช่วยให้ผู้เรียนมีความตั้งใจ มานะพยายามในการเรียนรู้ และสามารถแสดงพฤติกรรมในการเรียนตามที่คุณครูต้องการ หรืออาจกล่าวได้ว่าแรงจูงใจเป็นปัจจัยที่ช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนดังที่ Ellis (1997, pp.508-517) ได้กล่าวถึงงานวิจัยต่างๆ ที่แสดงให้เห็นว่า แรงจูงใจมีความสำคัญอย่างมากต่อการเรียนภาษา

ลักษณะของแรงจูงใจมี ๒ ลักษณะ ได้แก่ แรงจูงใจที่เกิดจากผู้เรียน และแรงจูงใจที่เกิดจากผู้สอน แรงจูงใจที่เกิดจากผู้เรียนเริ่มจากผู้เรียนสนใจเรียนภาษาไทย เพราะมีแรงจูงใจที่ต้องการสื่อสารด้วยการใช้ภาษาไทยกับคนไทยซึ่งเป็นเจ้าของภาษา หรือเพราะการเรียนภาษาไทยนั้นช่วยให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาไทยเป็นเครื่องมือในการสื่อสารเชิงธุรกิจได้ตามความต้องการ ส่วนแรงจูงใจภายนอกเป็นแรงจูงใจที่เกิดจากผู้สอนซึ่งอาจสร้างได้หลายวิธี เริ่มจากการนำเข้าสู่บทเรียนด้วยวิธีการที่น่าสนใจ เช่น การใช้รูปภาพ การใช้เพลงประกอบการเรียนการสอน การสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนให้มีบรรยากาศสอดคล้องกับบทเรียนภาษาไทย เช่น การนำแผนที่ประเทศไทย ภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมไทย สถานที่ที่น่าสนใจท่องเที่ยวในประเทศไทยมาติดที่ป้ายประกาศในชั้นเรียนเพื่อเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเรียนภาษาไทย

แรงจูงใจที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือบุคลิกภาพของผู้สอน หากผู้สอนมีความเป็นกันเอง สอนสนุก กระตือรือร้น คล่องแคล่วในการสอน ใจกว้างในการรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียนซึ่งมาจากต่างชาติต่างวัฒนธรรมย่อมเป็นที่ยอมรับของผู้เรียน นอกจากนี้ผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่น่าสนใจ เช่น อาจใช้การ

แสดงบทบาทสมมติหลังจากสอนเรื่องการสนทนาทางโทรศัพท์ การซื้อของและต่อราคา หรือจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีโอกาสพบกับคนไทยเพื่อฝึกใช้ภาษาไทยในสถานการณ์จริงทั้งการพูดคุยในเรื่องทั่วไป และการแลกเปลี่ยนทัศนะซึ่งกันและกัน แรงจูงใจอื่น ๆ ได้แก่ การชมเชย ผู้สอนควรชมเชยเมื่อผู้เรียนที่เป็นชาวต่างประเทศสามารถปฏิบัติกิจกรรมที่มอบหมายได้สำเร็จ เช่น ออกเสียงคำยากได้ถูกต้อง สื่อสารได้เข้าใจ เขียนตัวอักษรภาษาไทยได้สวยงาม เพราะการชมเชยจะช่วยให้ผู้เรียนมีกำลังใจในการเรียนภาษาไทยต่อไป

จิตวิทยาการเรียนการสอนประการต่อมาคือ ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences) ความแตกต่างระหว่างบุคคล หมายถึง ความแตกต่างของบุคคลทั้งที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด เช่น ร่างกาย สติปัญญาและความแตกต่างที่เกิดขึ้นภายหลัง เช่น ความสามารถ ความสนใจ ผู้สอนที่ทราบธรรมชาติของผู้เรียนภาษาไทยที่เป็นชาวต่างประเทศว่ามีความแตกต่างกันในด้านต่าง ๆ เช่น ความรู้พื้นฐานทางภาษา อายุ เชื้อชาติ ความถนัด ความสามารถ ย่อมเข้าใจข้อจำกัดของผู้เรียนเหล่านั้น พร้อมทั้งไม่คาดหวังว่าทุกคนจะเรียนรู้ได้เหมือนกันหมด แต่กลับยอมรับอาการล้มเลิกไม่กล้าพูด การออกเสียงพยัญชนะบางเสียงไม่ได้ การออกเสียงวรรณยุกต์ที่ผิดเพี้ยนของผู้เรียน และหาทางแก้ไขในเวลาต่อมา

การที่ผู้สอนเข้าใจและยอมรับว่าผู้เรียนภาษาไทยแต่ละคนแตกต่างกันในด้านบุคลิกภาพดังกล่าว ย่อมเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้สอนรู้จักอดทน ใจเย็นและจัดเวลาฝึกฝนให้แก่ผู้เรียนที่มีปัญหาในการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนภาษาไทยตามศักยภาพของตน

จิตวิทยาการเรียนการสอนที่ควรคำนึงถึงอีกประการหนึ่ง คือ ความพร้อมในการเรียนรู้ของผู้เรียน (Readiness) ความพร้อมในการเรียนรู้ หมายถึง การที่ผู้เรียนมีร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ความนึกคิด พร้อมทั้งจะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ความพร้อมในการเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งผู้สอนสามารถสังเกตเห็นได้ เช่น ความกระตือรือร้นในการเรียน ความอยากรู้อยากเห็นของผู้เรียนที่ต้องการรับรู้สิ่งใหม่ ๆ ผู้สอนที่เข้าใจธรรมชาติการเรียนรู้ภาษาของผู้เรียนที่เป็นชาวต่างประเทศในเรื่องความพร้อมย่อมไม่เร่งรีบสอนจนเกินไป "ให้ผู้เรียนมี

เวลาซึมซับสิ่งที่ตนได้รับจากผู้สอนหรือบทเรียน เช่น เมื่อจะสอนการบอกทิศทางก็ให้มีเวลาฝึกจนชำนาญ ผู้สอนต้องระวังมิให้สอนเนื้อหาหลายอย่างมากเกินไป เช่น สอนโครงสร้างคำสั่งและศัพท์ใหม่หลายคำพร้อมกัน” (อำนาจ บุญศิริวิบูลย์, ๒๕๔๘, น.๕)

จิตวิทยาการเรียนรู้การสอนประการสุดท้ายที่จะกล่าวถึงในที่นี้คือ ความสำเร็จ (Effect) ความสำเร็จหมายถึงการกระทำสิ่งต่างๆ แล้วได้รับผลสำเร็จตามที่ตั้งใจ เนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์เมื่อได้รับผลสำเร็จหรือพอใจในสิ่งใดย่อมต้องการกระทำสิ่งนั้นอีก การสอนภาษาไทยให้แก่ชาวต่างประเทศก็เช่นกัน ผู้สอนควรจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้รับผลสำเร็จที่พึงปรารถนาเพราะเมื่อผู้เรียนได้รับความสำเร็จในการเรียน ย่อมภาคภูมิใจและมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนภาษาไทย เช่น ในชั่วโมงที่ฝึกออกเสียงวรรณยุกต์ ๕ เสียง ควรยกตัวอย่างคำที่มีความหมาย เช่น ปู ไก่ กุ้ง เนื้อ หมู เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำคำดังกล่าวไปใช้สั่งอาหารได้จริง ทั้งนี้ผู้สอนควรตระหนักว่าความเอาใจใส่ในเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ในขณะที่สอนเป็นเรื่องสำคัญ เพราะเมื่อผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียน ย่อมทำให้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนมีกำลังใจในการเรียนและการสอนภาษาไทยต่อไป

ปัจจัยที่ควรคำนึงในการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ

ปัจจัยแรกที่ต้องคำนึงในการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศคือ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (Curriculum Objectives) และจุดมุ่งหมายการสอน (Instructional Objectives) เนื่องจากปัจจุบันมีการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยให้แก่ชาวต่างประเทศในสถาบันการศึกษาหลายสถาบัน แต่ละสถาบันจะมีหลักสูตรของตนเอง ผู้สอนจึงต้องมีความรู้เรื่องหลักสูตร เช่น หลักสูตรที่สอนมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ภาษาไทยถึงขั้นใด มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องใด มีเวลาในการเรียนการสอนมากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของการสอน ผู้สอนควรจัดบทเรียน เลือกวิธีสอน จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ประเมินพฤติกรรมผู้เรียนให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายการสอนที่กำหนด

ปัจจัยประการต่อมาคือ การเลือกเนื้อหาวิชา (Content Selection) ผู้สอนควรเลือกเนื้อหาที่ใช้สอนให้เหมาะสมกับระดับความรู้ของผู้เรียน และควรให้ผู้เรียนได้รับความรู้ทางภาษาพร้อม ๆ กับการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมไทย เพราะการเรียนการสอนภาษาที่สอดคล้องวัฒนธรรมขณะที่ยังสอนนั้น จะเป็นผลดีแก่ผู้เรียนหลายประการกล่าวคือ ช่วยให้ผู้เรียนสื่อสารได้ถูกต้องในบริบททางสังคมของเจ้าของภาษา ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา และช่วยให้ผู้เรียนเรียนภาษาอย่างสนุกสนาน นอกจากนี้การเลือกเนื้อหาวิชาให้เหมาะสมนั้น ต้องคำนึงถึงความต้องการและความสนใจของผู้เรียนด้วย เช่น ผู้เรียนต้องการเรียนภาษาไทยเพื่อนำไปใช้ในการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ประเพณี ศาสนา การท่องเที่ยว ดังนั้นเนื้อหาที่เลือกควรเกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ เพื่อเป็นช่องทางในการพัฒนาทักษะทางภาษาทั้งการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนของผู้เรียน

วิธีจัดการเรียนการสอน (Instructional Procedures) เป็นปัจจัยที่ผู้สอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศควรให้ความสำคัญเช่นกัน เนื่องจากในกระบวนการจัดการเรียนการสอนนั้น ผู้สอนควรคำนึงถึงแนวคิด (Approach) ในการสอนซึ่งหมายถึงทฤษฎี หลักการ หรือความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติของภาษาและธรรมชาติของการเรียนรู้ภาษา เพราะแนวคิดจะเป็นตัวกำหนดวิธีสอน (Method) ซึ่งก็คือกระบวนการในการนำเสนอเนื้อหา บทบาทของผู้เรียน บทบาทของผู้สอน วัสดุประกอบการเรียนการสอนเพื่อนำไปสู่กลวิธีสอน (Technique) อันได้แก่กิจกรรมต่าง ๆ ที่ใช้ควบคู่ไปกับวิธีสอนแต่ละวิธี หากผู้สอนเลือกใช้วิธีจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม ย่อมทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

ปัจจัยที่ควรคำนึงเป็นประการสุดท้ายในการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ คือ การประเมินพฤติกรรม (Performance Assessment) ผู้สอนควรประเมินความสำเร็จของการเรียนการสอนว่าเป็นไปตามจุดมุ่งหมายการสอนที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์หรือบริบททางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Proficiency) หรือไม่

วิธีสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ

การสอนภาษาต่างประเทศมีหลากหลายวิธี แต่ละวิธีจะมีแนวคิด (Approach) วิธีสอน (Method) และกลวิธีสอน (Technique) ที่มีทั้งข้อดีและข้อด้อยแตกต่างกันไป ในการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศจึงควรเลือกใช้วิธีที่เหมาะสมกับบริบทของการเรียนการสอน

ในที่นี้ขอเสนอวิธีสอนที่สามารถเลือกใช้หรือประยุกต์ให้เหมาะกับบริบทของการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศทั้งในระดับพื้นฐาน (Basic Level) ระดับกลาง (Intermediate Level) และระดับสูง (Advanced Level) ได้แก่ วิธีสอนแบบฟังและพูด (The Audio-lingual Method) และวิธีสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร (The Communicative Approach) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

วิธีสอนแบบฟังและพูด (The Audio-lingual Method) เป็นวิธีสอนที่เกิดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาวิธีสอนแบบไวยากรณ์และแปล (Grammar-Translation Method) ซึ่งเป็นวิธีที่ใช้มาแต่เดิม แต่ไม่สามารถช่วยให้ผู้เรียนพูดภาษาต่างประเทศได้

วิธีสอนแบบฟังและพูดได้รับแนวคิดจากทฤษฎีการเรียนรู้แบบพฤติกรรมนิยมที่เน้นการสนองตอบต่อสิ่งเร้าและแนวคิดที่เชื่อว่าภาษาเป็นเรื่องของนิสัยและความเคยชิน จุดมุ่งหมายในด้านการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศคือ ให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาต่างประเทศที่เรียนสื่อสารได้ด้วยการฝึกภาษาที่เรียนนั้นซ้ำ ๆ จนเกิดเป็นนิสัย สอนให้ออกเสียงด้วยวิธีฝึกฝนให้ผู้เรียนพูดเลียนเสียงบ่อย ๆ จนจำได้ รวมทั้งมีแนวคิดที่ว่าภาษาแต่ละภาษามีโครงสร้างทางไวยากรณ์ที่แตกต่างกันจึงสอนโครงสร้างทางไวยากรณ์ และจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนใช้ภาษาให้มากจนผู้เรียนสามารถใช้ภาษาได้อย่างอัตโนมัติ

ที่น่าสังเกตคือวิธีสอนแบบฟังและพูดยังมีแนวคิดว่าการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศนั้นควรเน้นการเปรียบเทียบระหว่างภาษาแม่ของผู้เรียนกับภาษาต่างประเทศที่เรียน เพราะถ้าโครงสร้างของทั้งสองภาษาคัลคล้ายคลึงกัน การเรียนภาษาต่างประเทศจะง่าย แต่ถ้าโครงสร้างของทั้งสองภาษาต่างกันมาก การเรียนภาษาต่างประเทศจะยากขึ้น

เนื่องจากวิธีสอนแบบฟังและพูดมีแนวคิดพื้นฐานทางด้านจิตวิทยาประกอบด้วย คือแนวคิดที่ว่าการใช้ภาษาเป็นเรื่องของนิสัย (Language Use was a Set of

Habits) ซึ่งต้องอาศัยการฝึกฝนใช้ภาษาบ่อย ๆ ให้เกิดความชำนาญดังที่กล่าวมาแล้ว ผู้สอนจึงควรให้การเสริมแรง (Reinforcement) ตลอดจนให้รางวัลแก่ผู้เรียนเพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนภาษา

วิธีสอนแบบฟังและพูดจะใช้ภาษาที่เรียนเป็นสื่อในการสอนแทนการใช้ภาษาแม่ของผู้เรียนและเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจโครงสร้างของภาษา ผู้สอนมักใช้บทสนทนาเป็นหลักในการสอนและให้คำศัพท์ประกอบโดยให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายของคำศัพท์จากบทสนทนาที่เรียน จะไม่เน้นการสอนศัพท์เป็นคำ ๆ จากนั้นจึงสอนทักษะทางภาษา

วิธีสอนแบบฟังและพูดยังมีความคิดว่าภาษาคือภาษาพูด เด็กจะเรียนรู้ภาษาพูดก่อนโดยการเลียนแบบจากผู้ใหญ่ ในการสอนจึงต้องสอนการฟังและการพูดก่อน ส่วนการสอนอ่านและการสอนเขียนจะสอนภายหลัง วิธีสอนทักษะทางภาษาจะใช้วิธีเรียงลำดับการสอนทักษะจากทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน กล่าวคือผู้สอนจะเริ่มต้นสอนทักษะการฟังก่อนโดยอาจใช้ห้องปฏิบัติการทางภาษาเพื่อฝึกการฟัง การออกเสียง และการพูด ทั้งนี้จะเน้นให้ผู้เรียนพูดตามจนสามารถพูดได้ ในบทเรียนจะแทรกโครงสร้างทางภาษาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ นอกจากนี้วิธีการสอนแบบฟังและพูดยังใช้จิตวิทยาการเรียนรู้ประกอบด้วย ได้แก่ การสอนเนื้อหาจากสิ่งที่ย่างไปหาสิ่งที่ยาก ไม่อธิบายกฎเกณฑ์ทางภาษา หลังจากนั้นจึงสอนทักษะการอ่านและการเขียน

อนึ่ง วิธีสอนแบบฟังและพูดยังเน้นให้ผู้เรียนศึกษาภาษาที่เจ้าของภาษาใช้ในชีวิตประจำวันและในขณะที่สอนภาษาควรสอดแทรกวัฒนธรรมอย่างกลมกลืนเท่าที่จะกระทำได้ นอกจากนี้การเรียนการสอนด้วยวิธีนี้ ยังเน้นให้ผู้เรียนฝึกฝนใช้ภาษาในสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วย

ในด้านกลวิธีสอนหรือกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้สอนมักจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ภาษาด้วยการให้ผู้เรียนฟังและพูดตามผู้สอนจากบทสนทนาในบทเรียน รวมทั้งฝึกอ่านและเขียน ด้วยวิธีฝึกหลาย ๆ แบบ เช่น การฝึกพูดแบบซ้ำ ๆ (Repetition Drill) การฝึกพูดแบบเป็นลูกโซ่ (Chain Drill) การฝึกเทียบเสียงแบบใช้คำคู่ (Use of Minimal Pairs) การฝึกแบบใช้คำหนึ่งแทนที่อีกคำหนึ่ง หรือแทนที่มากกว่าหนึ่งคำ (Single-slot and Multiple-slot Substitution Drills) การฝึกแบบเปลี่ยน

รูปแบบของประโยค (Transformation Drill) เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักเปลี่ยนประโยค เช่น จากประโยคบอกเล่าเป็นประโยคคำถามหรือประโยคปฏิเสธ การฝึกแบบให้ตั้งคำถาม และตอบคำถาม (Question-and-answer-Drill)

นอกจากนี้ผู้สอนยังใช้กลวิธีให้ผู้เรียนเติมบทสนทนาที่ว่างไว้ (Complete the dialogue) และอาจใช้เกมเพื่อฝึกฝนในเรื่องกฎเกณฑ์ทางภาษา แต่ในขณะที่ฝึกทักษะทางภาษาด้วยวิธีการต่าง ๆ นั้น ผู้สอนจะใช้วิธีการทางจิตวิทยาการเรียนการสอนด้วยการให้การเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) แก่ผู้เรียนที่ใช้ภาษาได้ถูกต้อง เช่น การชมเชยว่า “ดีมาก” ส่วนในตอนท้ายของบทเรียน ผู้สอนมักจะสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้จากการฝึกฝนไปใช้ในสถานการณ์ที่กำหนด

วิธีการเรียนการสอนดังกล่าวจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสพัฒนาทักษะทางภาษาทั้ง ๔ ทักษะคือทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ได้เรียนรู้เรื่ององค์ประกอบของภาษาคือ เสียง คำศัพท์ และโครงสร้างของภาษา วิธีการเรียนการสอนเช่นนี้ทำให้การเรียนการสอนเป็นไปตามธรรมชาติ ผู้เรียนได้เรียนรู้ภาษาตามที่ใช้จริง และมีความมั่นใจในการใช้ภาษา แต่มีข้อเสียอยู่บ้างที่ผู้เรียนอาจไม่ค่อยมีความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างประโยคเท่าที่ควร เพราะได้รับการฝึกให้เลียนแบบจนเคยชิน ดังนั้นผู้สอนต้องหมั่นสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนนำไปใช้จริง ข้อสังเกตอีกประการของวิธีสอนแบบฟังและพูดก็คือผู้สอนจะเป็นผู้กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน อย่างไรก็ตามวิธีสอนวิธีนี้ยังมีผู้นำมาใช้ในการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ประเด็นสำคัญจึงอยู่ที่การเลือกส่วนที่ดีของวิธีการดังกล่าวไปปรับใช้ให้เหมาะสม

วิธีสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร (The Communicative Approach) เป็นวิธีสอนที่ใช้วิธีการสอนหลายแบบผสมผสานกัน มีจุดมุ่งหมายในการสอนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถสื่อสารได้ วิธีสอนแบบนี้ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายทั่วโลก

แนวคิดพื้นฐานของวิธีสอนภาษาเพื่อการสื่อสารคือแนวคิดของนักภาษาศาสตร์กลุ่มการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร (Communicative Approach) ที่ให้ความสำคัญว่าภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารและเน้นความรู้ความสามารถในการสื่อสารของบุคคลในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยเชื่อว่าการเรียนรู้ภาษาเป็นลักษณะที่ติดตัวมา เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในสมอง และเชื่อว่าภาษาเป็นเรื่องของ

กฎเกณฑ์ ก่อนจะใช้ภาษาต้องมีความรู้เกี่ยวกับภาษาและสามารถนำความรู้ไปใช้ในการสื่อสารได้อย่างเหมาะสมกับบุคคล กาลเทศะ หรือสถานการณ์

การเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีความสามารถในการสื่อสารได้นั้น ควรให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถทางด้านภาษา กล่าวคือสามารถใช้ทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน โดยมีองค์ประกอบทางภาษา คือ เสียง ศัพท์โครงสร้าง เป็นแก่นในการสื่อความหมาย และสามารถใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องเหมาะสมแก่บุคคล กาลเทศะ และสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นการใช้ภาษาในบริบท(Context) ที่ถูกต้อง

วิธีสอนภาษาเพื่อการสื่อสารจึงเป็นวิธีสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนสื่อสารได้ด้วย การปฏิบัติจริง นอกจากนี้ยังเป็นการสอนในลักษณะบูรณาการ (Integrated skill) รวมทั้ง เน้นการใช้ภาษา (Use) มากกว่าหลักการใช้ (Usage) และเน้นการใช้ภาษาที่ใกล้เคียงกับการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน และสอดคล้องกับวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา

ในด้านกลวิธีสอนหรือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อาจนำเข้าสู่เนื้อหา ด้วยการให้รูปภาพเล่าเรื่องราว แล้วจึงเสนอเนื้อหาที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้ ในสถานการณ์จริง และใช้วิธีการฝึกฝนทักษะทางภาษาเพื่อให้ผู้เรียนจดจำและใช้ รูปแบบภาษาที่เรียนได้อย่างคล่องแคล่ว หลังจากนั้นให้ผู้เรียนมีโอกาสใช้ภาษาเพื่อ การสื่อสารด้วยการให้ผู้เรียนทดลองใช้ภาษาในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น ให้ผู้เรียนเลือก เนื้อหาหรือหัวข้อที่จะแสดงความคิดเห็นหรือพูดคุยกันด้วยตนเอง ทั้งนี้ผู้สอนอาจ เลือกกิจกรรมอื่นๆ ให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะทางภาษาทุกทักษะในลักษณะบูรณาการ

นอกจากนี้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะใช้สื่อการสอนจากของจริง เช่น การฟังข่าวจากวิทยุ โทรทัศน์ การอ่านข้อความจากหนังสือพิมพ์ นิตยสารต่างๆ และใช้เกมในการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้บรรยากาศที่สนุกสนาน ในขณะที่ เดียวกันได้ฝึกฝนใช้ภาษาไปด้วย รวมทั้งอาจใช้บทบาทสมมติให้ผู้เรียนได้ใช้ภาษาตาม บทบาทที่ได้รับมอบหมาย

การเรียนการสอนด้วยวิธีดังกล่าว จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถสื่อสารได้เหมือน ชีวิตจริงทั้งการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน นอกจากนี้การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียน ฝึกใช้ภาษา จะทำให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในการใช้ภาษามากขึ้น โดยเฉพาะการให้ผู้ เรียนฝึกฝนใช้ภาษาในบริบททางภาษาและวัฒนธรรมที่ผู้เรียนต้องประสบในชีวิตจริง

การมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ไม่
ว่าจะเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการศึกษาภาษาไทย การใช้จิตวิทยาในการเรียนการสอน หรือ
ปัจจัยที่ควรคำนึงในการจัดการเรียนการสอน จะเป็นแนวทางแก่ผู้สอนในการวางแผน
จัดการเรียนการสอน ส่วนวิธีการสอนภาษาที่นำเสนอทั้งสองวิธี คือ วิธีการสอนแบบฟัง
และพูด (The Audio-lingual Method) และวิธีการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร (The
Communicative Approach) จะช่วยให้ผู้สอนนำแนวคิด วิธีการสอน และกลวิธีสอนไป
ปรับใช้กับการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศเพื่อให้การเรียนการสอน
ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาสื่อสารได้
สอดคล้องกับสถานการณ์ และบริบทของวัฒนธรรมไทย

รายการอ้างอิง

- ดิฐ ศรีนราวัฒน์, และ รัชดาวรรณ จิตต์บรรจง. (๒๕๔๔). รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษากลวิธีการเรียนและปัญหาการเรียนภาษาอังกฤษของนักศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย. ศูนย์ทบทวนการวิจัย งบประมาณแผ่นดิน.
- นวลทิพย์ เพิ่มเกษร. (พฤศจิกายน ๒๕๕๒). การจัดหลักสูตรการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ. วรณวิทัศน์, ๙, ๑๐๘-๑๒๐.
- นวลทิพย์ เพิ่มเกษร. (พฤศจิกายน ๒๕๔๗). การสอนภาษาและวัฒนธรรมไทยแก่ชาวต่างประเทศ. วรณวิทัศน์, ๔, ๒๖๘-๒๗๘.
- นวลทิพย์ เพิ่มเกษร. (พฤศจิกายน ๒๕๕๑). ปัญหาการใช้ภาษาไทยของนักศึกษาจีนที่เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ. วรณวิทัศน์, ๘, ๑๔๖-๑๕๗.
- พิณทิพย์ ทวยเจริญ. (๒๕๓๙). ภาษาศาสตร์เชิงจิตวิทยา (พิมพ์ครั้งที่ ๔). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิชาการ, กรม. (๒๕๔๖). สรุปย่อรายงานวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษที่มุ่งเน้นทักษะการสื่อสารตามหลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- สุมิตรา อังวัฒนกุล. (๒๕๓๙). วิธีสอนภาษาอังกฤษ (พิมพ์ครั้งที่ ๓). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อำนาจ บุญศิริวิบูลย์. (๒๕๔๘). จิตวิทยาการเรียนการสอนภาษาที่สองสำหรับผู้ใหญ่. ใน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ภาควิชาภาษาไทย, การอบรมการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ.
- Brown, H. Douglas. (1994). *Teaching by Principles An Interactive Approach to Language Pedagogy*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall.
- Ellis, R. (1997). *The Study of Second Language Acquisition*. Oxford: Oxford University Press.
- Larsen-Freeman, D. (2000). *Technique and Principles in Language Teaching*. Oxford: Oxford University Press.
- Lightbown, P.M. and N. Spada. (1999). *How languages are Learned*. Oxford: Oxford University Press.